

Franko Oreb

ZAŠTITNA ARHEOLOŠKO-SONDAŽNA ISTRAŽIVANJA NA STAROM GROBLJU U SRINJINAMA

Poljica su se smjestila između primorskih ogranaka Mosora, mora i rijeke Cetine. Protežu se od Stobreča i rijeke Žrnovnice na zapadu do Prika, Zakučca i Zadvarja na istoku te od mora na jugu do Blata na Cetini na sjeveru. Zbog svojih geoloških, klimatskih, hidrografskih i bio-geografskih osobitosti Poljica se dijele na tri manje mikroregije: Gornja, Srednja i Donja Poljica.

Gornja se protežu između Mosora i Cetine na sjeveru, Srednja su najveća i protežu se od Žrnovnice na zapadu do Zadvarja na istoku. U ova Srednja Poljica spada i mjesto Srinjine. Donja su na jugu, uz more, pa se nazivaju i Poljičko primorje.

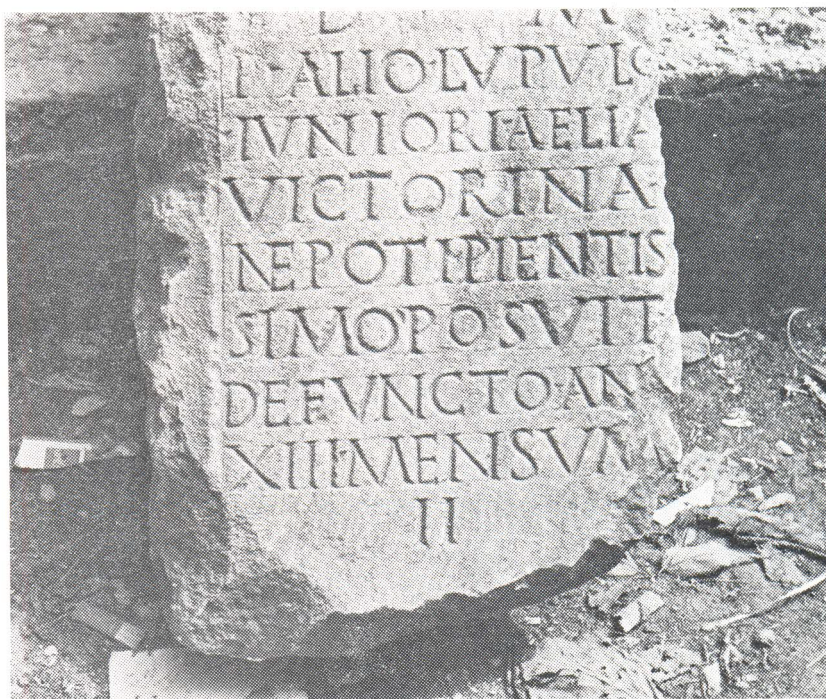
To je kraj bogate prošlosti, kojemu je pečat dala drevna Poljička Republika, jedinstvena po svom unutrašnjem demokratskom uređenju.¹⁾ Na području Srednjih i Primorskih Poljica živjela su ilirska (delmatska) plemena: Onastini, Nerestini i Pituntini. Vjekovne granice među tim plemenima priznavali su i Rimljani po dolasku u ove krajeve o čemu nam svjedoče i dva natpisa iz I st. n. e. pronađena u blizini Sumpetra i sela Dubrave.²⁾

S obzirom na plodno zemljište, pogodne terene za ispašu stoke i vodu neki smatraju da su sjedišta ovih ilirskih plemena u prehistorijsko doba bila upravo u Srednjim Poljicima (Srinjine, Tugare, Gata),³⁾ gdje se na natpisima iz rimskog vremena javljaju i epihorska ilirska imena.⁴⁾

Rimljani su po dolasku u ove krajeve širili svoj način života, kulturu, vjerovanje i u ova stara plemenska sjedišta u Srednjim Poljicima. To je naročito došlo do izražaja početkom I st. n. e., kada su Rimljani definitivno osvojili ilirske zemlje i kada se nakon ugušenja Skribonijanove pobune za cara Klaudija salonitanski ager proširio i istočno od rijeke Žrnovnice, gdje se naseljuju rimski veterani, koji su tu imali svoja gospodarska imanja.⁵⁾

Koncem prošlog stoljeća u Srinjinama je pronađen i jedan natpis posvećen orijentalnoj božici Kibeli (Matri Magnae deorum), što posvjedočuje o utjecaju ideja orijentalnih misterijskih kultova (religija) i u ovoj autarhičnoj i vrlo konzervativnoj ilirskoj sredini.⁶⁾

Godine 1983. prilikom kopanja novih grobnica u svrhu proširenja starog mjesnog groblja u Srinjinama, u blizini župne crkve, otkriveni su stariji grobovi u dva ili tri sloja. Tom prilikom je Zavod za zaštitu spomenika kulture iz Splita izvršio manja zaštitna arheološko-sondažna istraživanja na prostoru izgradnje novih grobnica.⁷⁾ Iskopano je 9 sondi veličine 2×2 m, i to na onim mjestima gdje su se trebale zidati nove betonske grobnice. U 6 sondi su pronađene starije grobnice, dok su sonde 6, 8 i 9 bile sterilne. U sondi 1 su pronađena dva groba, u sondi 2 bila su tri,

Srinjine, stela-rimski nadgrobni spomenik

u sondi 3 jedan grob, u sondi 4 dva groba, u sondi 5 tri i u sondi 7 tri groba. Prvi slojevi grobnica se pojavljuju na dubini od 0,40 do 0,50 m, drugi sloj na dubini od 0,70 do 0,80 m, a treći sloj na dubini od preko 1 m. Strane grobova su zidane u 1, 2 ili više slojeva poluobrađenog kamena a pokriveni su s 2, 3 ili više manjih kamenih ploča. U svim grobnicama je bilo po više kostura, pa bismo mogli zaključiti da se radi o obiteljskim grobnicama. Najinteresantniji nalazi su pronađeni u sondama 3 i 4. Grob u sondi 3 je bio zidan od fragmenata antičke arhitekture, antičkog praga s utorom i rupom i fragmenta antičkog sarkofaga. Dužina antičkog praga iznosi 0,80 m, širina 0,35 m dok je širina žlijeba iznosila

10 cm. Za fragment antičkog sarkofaga moglo se utvrditi da se radi o dnu sarkofaga dužine 0,78 m i širine 0,35 m. U ovom grobu je pronađena i jedna zemljana posuda visine 14 cm, čiji je promjer dna iznosio 7 cm a visina oboda (grla) 2 cm. Grob u sondi 4 je također bio napravljen od antičkih fragmenata jednog kamenog kanala sastavljenog od 3 komada dužine 24×21 cm s širinom žlijeba od 8 cm i ostalih arhitektonskih kamenih profiliranih dijelova nepoznate namjene. U ovom grobu je nađena i jedna rimska stela (nadgrobni spomenik) u funkciji jedne strane groba.⁸⁾ Radi se o nadgrobnoj ploči tzv. steli kojoj su dimenzije: visina 48 cm, širina 21 cm. Oblik naše stele jest uobičajen. To je četverokutna kamena ploča s uokvirenim natpisnim poljem. U gornjem dijelu stele unutar četvrtaste šeme nalazi se trokutasti profilirani zabat s rozetom u sredini. Desna i donja strana su oštećene. Slova u natpisu su klesana pravilnom kapitalom. Natpis sadrži 9 redaka, a iza pojedinih riječi nalaze se interpunkcije u obliku trobridnog ureza. Slova su duboko usječena u natpisno polje i u pojedinim riječima (Aelio, nepoti) se javljaju ligature. Natpis glasi:

D · M

P·AELIO·LVPVLO
 IVNIORI·AELIA
 VICTORINA·NEPOTI·
 PIENTISSIMO·POSVIT
 DEFVNCTO·AN
 XIII·MENSVM

II

D(iis)·M(anibus)·P(ublilio) Aelio·Lupulo
 iuniori·Aelia
 Victorina·nepoti·
 pientissimo·posuit
 defuncto·an(orum)
 XIII·mensum

II

U slobodnom prijevodu bi natpis glasio:

Dušama pokojnika (posvećeno)
 Publiju Eliju Lupulu mlađem,
 Elija Viktorina
 oplakivanom nećaku,
 koji je umro s trinaest godina i dva mjeseca,
 postavlja (ovaj spomenik).

Natpis ima posvetu Diis Manibus, koja je uobičajena tek koncem I st. n. e. Mogli bismo također isključiti i III st. n. e., jer natpis odaje tradiciju lijepe i pravilne rimske kapitale, koja se naročito njegovala u I i II st. n. e. Na temelju svih tih indicija stela bi se mogla datirati u II st. n. e.

U ostalim grobnicama nisu pronađeni arheološki predmeti osim u jednom grobu komad odjeće.⁹⁾

Po tehnici zidanja i grobnoj arhitekturi ove bismo grobnice mogli datirati u 17—18 stoljeće. Što se pak tiče rimske stele i ostalih rimskih arhitektonskih ulomaka, naknadno upotrebljenih u funkciji ovih grobnica, mogli bismo zaključiti da su doneseni iz obližnjih arheoloških lokaliteta, kojima ovo područje obiluje, što ćemo objasniti dalje u tekstu.

Srinjine, ostaci mozaika i ostali antički fragmenti u dvorištu kuće Zdravka Lisice

Od starog groblja prema zapadu teren se terasasto spušta u jedan ravničarski predjel (polje) koji se naziva Bašća. I danas se na ovom terenu mogu opaziti antički zidovi ispod kamenih međa, koje dijele pojedine zemljišne parcele, s mnoštvom rimske keramike (tegula, grla i ručka amfora itd.). Prema pričanju tamošnjih mještana na ovom su lokalitetu prilikom obrade zemlje nailazili na zidove i prostorije, iznutra žbukane, poput nekih bazena. Na temelju ovoga bismo mogli pretpostaviti da se ovdje nekada nalazilo rimsko gospodarsko imanje s kompleksom gospodarskih zgrada (*villae rusticae*).

Istočno od starog groblja i ceste koja prolazi kroz mjesto nalazi se predio koji se naziva Lišće, gdje se također nailazilo na antičke ostatke. Iz starije literature doznajemo da se baš na današnjem području Srinjina, koncem prošlog i početkom ovog stoljeća, prilikom raznih poljoprivrednih radova, nailazilo na razne arheološke ostatke iz rimskog vremena (na rimske novce, dijelove sarkofaga, kamene urne, amfore i oko 15 natpisa). Najčešće spominjani lokaliteti tih nalazišta u starijoj literaturi su upravo Lišće i Bašća.¹⁰⁾ Nešto južnije od lokaliteta Lišća jedan predjel zove se Pećina. Na tom lokalitetu, na zemljištu vlasnosti Zdravka Lisice i Ivica Lisice, prilikom kopanja prolaza iza kuće sa sjeverne strane, 1971. godine su pronađeni antički zidovi i prostorije s podom od mozaika. Prema pričanju spomenutih vlasnika zemljišta u prostoriji s podnim mozaikom nalazila se i kamena posuda. Vlasnici i danas čuvaju kod sebe fragmente mozaičnog poda (biješe kockice na malternoj podlozi), ručke i dna amfora, dijelove staklenih posuda (lacrimaria) i tri fragmenta spomenute kamene posude promjera oko 30 cm. Na temelju pričanja vlasnika, po nalazima prostorije s mozaikom i posude od kamena, skloni smo pretpostaviti da bi na ovom položaju trebalo tražiti jednu starokršćansku baziliku. Pronađena i sačuvana kamena posuda vjerojatno je služila za krštenu vodu i pripadala je krstionici bazilike. Naime, slično se pronašlo i prilikom istraživanja starokršćanske bazilike u Grohotama na otoku Šolti.¹¹⁾

Neka ovaj skroman prilog o antičkim nalazima na području današnjeg mjesta Srinjine bude prilog boljem upoznavanju najstarije prošlosti ovog kraja i poticaj za neka, buduća arheološka istraživanja, koja bi — u to smo uvjereni — dala pozitivne rezultate.

BILJEŠKE:

- 1) Ivo Rubić, Poljica, Geografska studija, Poljički zbornik I, Zagreb 1968, str. 7—31. Josip Roglić, Geografski aspekt Poljica, Poljički zbornik III, Split 1978, str. 15—26.
- 2) CIL III, 8472, 12794, Bull. dalm. XII, 145 i XIII, 145.
- 3) Branimir Gabričević, Neobjavljeni rimski natpis iz Podstrane, Poljički zbornik I, Zagreb 1968, str. 133—143.
- 4) Duje Rendić-Miočević, Novi i neobjelodanjeni natpisi iz Dalmacije, VAHD, LIII (1950—1951), Split 1952, str. 212—213.
- 5) Mate Suić, Limitacija agera rimskih kolonija na istočnoj jadranskoj obali, Zbornik Instituta za historijske nauke u Zadru, Zadar 1955, str. 17—20.
- 6) Bull. dalm., XVI, 1983, str. 33.
- 7) O nalazima grobnica Zavod za zaštitu spomenika kulture u Splitu je bio obaviješten od nekih mještana. Kasnije je Zavod došao u kontakt i sa Mjesnom zajednicom u Srinjinama. U zajedničkom dogovoru između MZ, Zavoda i vlasnika parcela za buduće grobnice omogućena su i ova sondažna arheološka istraživanja. Radove je vodio pisac ovog članka, dok su arhitektonsku dokumentaciju izradili arhitektonski tehničari istog Zavoda: Mira Žic i Đurđica Barač. Fotonimanje na terenu je izvršio F. Oreb. Arhitektonska i fotodokumentacija ovih nalaza je pohranjena u Zavodu za zaštitu spomenika kulture u Splitu.
- 8) Svi arheološki predmeti su pohranjeni u Župnom uredu u Srinjinama.
- 9) Pronađeni komad odjeće je predan Etnografskom muzeju u Splitu, za koji je piscu ovog članka rečeno da se radi o staroj poljičkoj nošnji.
- 10) Bull. dalm., XXII, 1899, str. 184, Bull. dalm., XXIV, 1901, str. 106—107, Bull. dalm., XXXI, 1908, str. 74—76, Bull. dalm., XL, XHI, XLII, 1917—1919, str. 105.
- 11) Franko Oreb, Starokršćanska bazilika u Grohotama na Šolti, Peristil, 26, Zagreb 1983, str. 8, sl. 8.